

Turinys

Naujieji laikai – sparčių ir svarbių permainų epocha 2

I skyrius. Nuo Apšvietos iki didžiųjų revoliucijų

1.1 Apšvietos epocha	4
1.2 Jungtinių Amerikos Valstijų susikūrimas	6
1.3 Didžioji Prancūzijos revoliucija	8
1.4 „Revoliucija ryja savo vaikus“	10
+1.5 Apšviestasis absoliutizmas	12
+1.6 Kasdienis europiečių gyvenimas Apšvietos epochoje	14
Žinau, moku, galiu	16

II skyrius. Abiejų Tautų Respublikos saulėlydis

2.1 Apšvietos blyksnis valstybės saulėlydžiu	18
2.2 Nuo pirmųjų reformų iki pirmojo padalijimo	20
2.3 Ketverių metų seimo reformos	22
2.4 Tado Kosciuškos sukilimas	24
2.5 Patekus į Rusijos imperiją	26
+2.6 XVIII a. LDK visuomenė	28
Žinau, moku, galiu	30

III skyrius. Nuo Napoleono karų iki Italijos ir Vokietijos suvienijimo

3.1 Generolas tampa imperatoriumi	32
3.2 Nuo Napoleono triumfo iki pralaimėjimo	34
3.3 Vienos kongresas	36
3.4 Bundančios tautos	38
3.5 Italijos suvienijimas	40
3.6 Plieninis kancleris suvienija Vokietiją	42
+3.7 Rusijos imperija – tautų kalėjimas	44
+3.8 JAV kelias į pasaulio galybę	46
Žinau, moku, galiu	48

IV skyrius. Lietuva Rusijos carų valdžioje

4.1 Prancūzmetis Lietuvoje	50
4.2 Romantizmas Lietuvos kultūroje	52
4.3 1830–1831 m. sukilimas	54
4.4 Pirmieji lietuviybės puoselėtojai	56
4.5 Luominės visuomenės saulėlydis	58
4.6 1863–1864 m. sukilimas	60
+4.7 Dvarai ir pirkios	62
Žinau, moku, galiu	63

 12–15 p. – temos puslapis vadovėlyje

Svarbiausios sąvokos

1 Ankstyvųjų naujųjų laikų kultūros epochos.

Apie Renesanso, Baroko kultūras sužinojai jau 8 klasėje. Su Apšvieta susipažinai dabar. Prie pateiktų teiginių nurodyk, kam būdinga: **R** (Renesansui), **B** (Barokui) ar **A** (Apšvietai).

XVIII a. kultūros epocha
XIV–XVI a. kultūros epocha
Šūkis „Mėgaukis kiekvieną akimirka“
Įkvėpta Katalikų Bažnyčios atsinaujinimo ir kontrreformacijos
XVI a. II pusė – XVIII a. I pusės kultūros epocha
Šūkis „Atmink, kad mirsi“
Švietėjai
Spaudos išradimas

Įkvėpta XVII a. pabaigos – XVIII a. Europos mokslininkų laimėjimų
Architektūrai ir menui būdinga pompastika, teatrališkumas, prašmatnumas
Perspektyvos naudojimas dailėje
Įkvėpta Viduramžių Šiaurės Italijos miestuose iš naujo atrastų ir permąstytų antikinės kultūros laimėjimų
Humanistai
Klasicizmo architektūros ir meno stilius
Enciklopedistai
Šūkis „Turėk drąsos naudotis savo protu“

Svarbiausios asmenybės

2 Žymiausios Apšvietos epochos asmenybės.

1. Sujunk asmenybę ir jai derantį posakį.

Šarlis Lui de Monteskjė

Deni Didro

Žanas Žakas Ruso

Enciklopedijos tikslas yra surinkti po visą pasaulį išbarstytas žinias, išdėstyti bendrą jų sistemą žmonėms, su kuriais gyvename, ir perduoti ją tiems, kurie ateis po mūsų, kad praėjusių amžių darbai neliktų bergždžiai ateinantiems amžiams.

Patirianti priespaudą tauta turi teisę sukilti, nes valdovas pažeidžia visuomenės sutartį.

Kiekvienoje valstybėje funkcionuoja trys valdžios rūšys: vykdomoji valdžia, įstatymų leidžiamoji valdžia ir valdžia, kuri reguliuoja civilinę teisę.

2. Paaiškink, ką šiais posakiais norėjo pasakyti švietėjai.

„Pasaulis, kuriame gyvename, būtų kur kas geresnis, jei kiekvienas pirmiausia tvarkytų savo širdį.“

Ž. Ž. Ruso

.....

.....

.....

.....

.....

„Laisvė yra teisė daryti viską, ką leidžia įstatymai.“

Š. L. de Monteskjė

.....

.....

.....

.....

.....

„Žmonės nustos mąstyti, kai nustos skaityti.“

D. Didro

.....

.....

.....

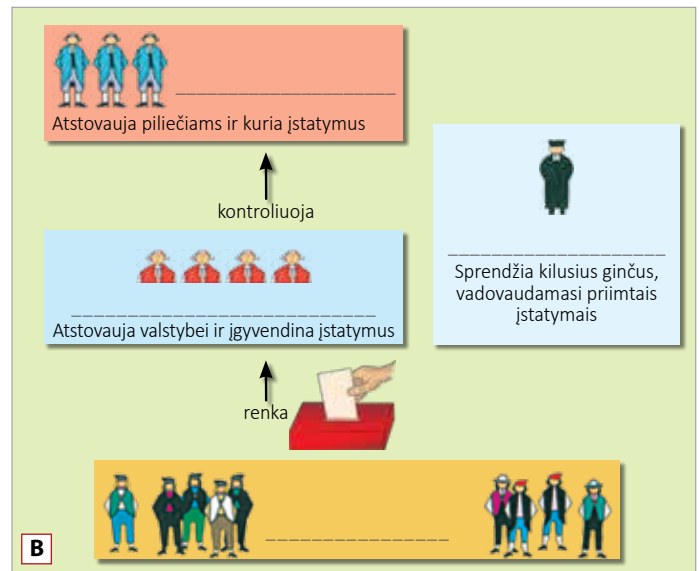
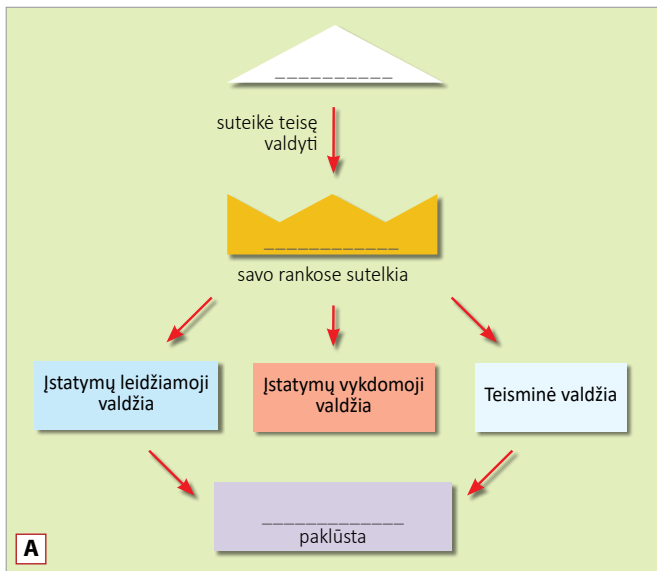
.....

.....

Taikau žinias ir gebėjimus

3 Valdžia absoliutinėje monarchijoje ir valdžių padalijimo idėja.

Pabaik pildyti schemas, atspindinčias absoliutinę monarchiją ir valdžių padalijimą. Reikiamose vietose įrašyk praleistus žodžius: *valdiniai, įstatymų leidžiamoji, Dievas, monarchas, piliečiai, teisminė, įstatymų vykdomoji*.

4 Valdžios institucijos šių laikų Lietuvoje.

1. Pasidomėk ir nurodyk, kurios valdžios institucijos atstovauja įstatymų leidžiamajai, vykdomajai ir teisminei valdžiai.

Įstatymų leidžiamoji

Įstatymų vykdomoji

Teisminė

2. Kuris švietėjas ir kodėl sugalvojo tokį valdžių padalijimą?

Vertinu

5 Pagalvok, kokie Apšvietos epochos laimėjimai atsispindi tavo ir artimųjų gyvenime. Pateik tris pavyzdžius.

.....

.....

.....

.....

.....

Taikau žinias ir gebėjimus

1 Išnagrinėk istorijos šaltinius.

A XVIII a. mada Prancūzijoje

XVIII a. Prancūzijoje dama iki svarbaus pokylio aprangą planuoja ištisas savaites. Pasipuošti nemandingai reikė mažų mažiausiai pajuoką, o dažnai ir atskirtį – kiti aukštuomenės sluoksniu atstovai atsisakydavo bendrauti. Dėl nepriekaištingos išvaizdos per vakarienę damos buvo priverstos valandų valandas sėdėti, kol buvo pudruojamos, daromas makiažas ir formuojama šukuosena. Labai vertintas ūgis, tad aukštesnėms šukuosenoms ir puošnesnėms garbanoms naudotos arklio karčių pagalvėlės. Kad nesugadintų šukuosenos karietose pakeliui į pokylį, damos sėdavo tiesiog ant grindų, kai kurios įsigudrindavo iškišti galvas pro karietos langą. Sunkios, viela sutvirtintos šukuosenos buvo našta, spaudė ir veržė, sukeldavo galvos ir akių skausmus. Stengtasi jų neišardyti kuo ilgiau, tad ilgai šukuosenose prisidavo begalė parazitų, nuo kurių gelbėtasi kasantis pagaliukais paaštrintais galais.

Pagal: <http://leahmariebrownhistoricals.blogspot.com>

XVIII a. pabaigos karikatūra „Prancūzų dama Londone“ pagal J. H. Grimo piešinį.

1. Remkis **A** ir nurodyk, kokių sunkumų kildavo damoms prisitaikant prie to meto mados.

2. Remkis **B** siužetu ir apibūdink britų požiūrį į tam tikrus prancūzų mados elementus.

2 Prieš tave XVIII a. Europos istorijos šaltiniai – gyventojų naudoti daiktai. Naudokis internetu, išsiaiškink ir apibūdink kiekvieno daikto paskirtį.

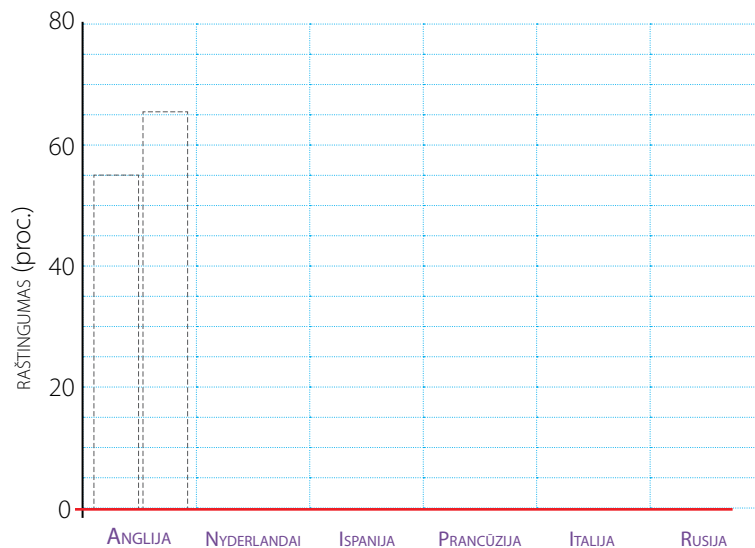

3 Pagal pateiktus statistinius duomenis nubraižyk diagramas ir jas išnagrinėk.

A Raštingumo kaita XVII–XVIII a. (Pateiktas apytikslis laikotarpio vidurkis, nes kai kuriuose šalių regionuose raštingumo lygis skyrėsi.)

Šalis	XVII a.	XVIII a.
Anglija	55 %	65 %
Nyderlandai	68 %	80 %
Ispanija	20 %	30 %
Prancūzija	29 %	50 %
Italija	25 %	35 %
Rusija	5 %	15 %

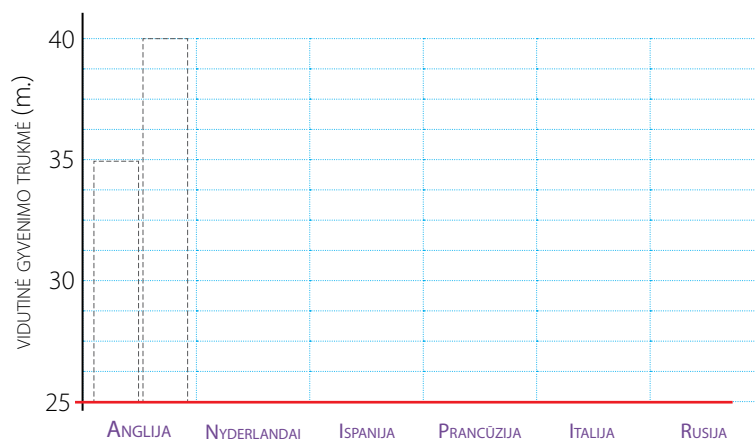
Šaltinis: <https://ourworldindata.org/literacy>

B Vidutinė gyvenimo trukmė XVII–XVIII a.

Šalis	XVII a.	XVIII a.
Anglija	35 m.	40 m.
Nyderlandai	37 m.	40 m.
Ispanija	29 m.	32 m.
Prancūzija	30 m.	33 m.
Italija	32 m.	35 m.
Rusija	24 m.	29 m.

Šaltinis: <https://www.jstor.org/stable/204917>

1. Nurodyk po dvi valstybes, kuriose gyventojų raštingumas augo sparčiausiai, o kuriose lėčiausiai.

3. Pateik išvadą apie vidutinio gyvenimo trukmės pokyčius. Nurodyk dvi priežastis, kurios galėjo tai lemti.

2. Paaiškink, kaip apšviestasis absoliutizmas prisidėjo prie raštingumo pažangos Europoje.

Vertinu

4 Įsivaizduok, kad laiko mašina nukeliai į XVIII amžių. Kurie dalykai to meto visuomenėje, šeimoje, švietimo ir medicinos srityse tau keltų didžiausią pasipiktinimą. Pateik po vieną pavyzdį iš kiekvienos srities.

Istorinės asmenybės

- 1** Po aprašymo nurodyk tinkamą istorinę asmenybę. Kiekviename aprašyme pažymėk po vieną klaidą ir ištaisyk ją.

Baroko epochos prancūzų filosofas, teigęs, kad visi žmonės iš prigimties yra laisvi ir lygūs, o valdžia kyla iš visuomenine sutartimi vadinamo valdovo ir jo valdinių susitarimo.

Sankiulotų vadas, Didžiosios Prancūzijos revoliucijos metu įvedęs diktatūrą ir vykdęs masinį terorą. Nuverstas per Termidoro perversmą.

Pagrindinis JAV Žmogaus ir piliečio teisių deklaracijos autorius, vėliau tapęs JAV prezidentu.

Prancūzijos prezidentas, kuriam valdant kilo Didžioji Prancūzijos revoliucija. Apkaltintas tėvynės išdavyste ir nuteistas mirties bausme.

Apšvietos epochos prancūzų filosofas, iškėlęs valdžių sutelkimo į absoliutinę monarchiją idėją.

JAV kariuomenės vadas Didžiosios Prancūzijos revoliucijos karo metu. Pirmasis JAV prezidentas ir vienas iš valstybės įkūrėjų.

Prancūzų revoliucionierė, parašiusi JAV nepriklausomybės deklaraciją.

Apšvietos epochos prancūzų filosofas, pagarsėjęs teroro ir religinės netolerancijos gynimu.

Svarbiausios sąvokos

- 2** Perskaityk apibrėžimus ir įrašyk tinkamą sąvoką.

Valstybės valdymo forma, kai valdovo (monarcho) valdžią riboja pagrindinis šalies įstatymas.

.....

Jokių įstatymų neribojama vieno asmens ar grupės valdžia, palaikoma jėga.

.....

Įvairių sričių mokslininkai, filosofai, rašytojai, prisidėję prie garsiausio XVIII a. daugiatomio mokslo žinyno leidimo.

.....

XVIII a. Europoje kilęs kultūrinis sąjūdis, aukštinęs protą, skatinęs geresnės visuomenės kūrimui pasitelkti švietimą ir mokslą, kovoti prieš religinį fanatizmą bei prietarus.

.....

Greitas, esminis valstybės santvarkos pakeitimas.

.....

Valstybės pagrindinis įstatymas, turintis aukščiausią teisinę galią ir nustatantis šalies valdymo formą.

.....

Masinės prievartos, gąsdinimo ir žudynių priemonės, kurias Didžiosios Prancūzijos revoliucijos metu naudojo jakobinai prieš revoliucijos ir savo politinius priešininkus.

.....

Oficialus valstybinis pareiškimas ar programinis dokumentas, pavyzdžiui, skelbiantis nepriklausomybę ar žmogaus teises.

.....

Bažnytinės žemės, turto, privilegijų nusavinimas valstybės naudai arba visuomeninio gyvenimo išlaisvinimas nuo Bažnyčios įtakos.

.....

Prancūzijos revoliucionierių grupuotė, 1793 m. jėga užgrobusi valdžią ir įvedusi šalyje diktatūrą.

.....

Orientuojasi istoriniame laike

3 Sunumeruok įvykius chronologine tvarka nuo ankstyviausio iki vėlyviausio (nuo 1 iki 4).

- ☐ Paskelbta Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija
- ☐ Priimta JAV Konstitucija
- ☐ Priimta pirmoji Prancūzijos Konstitucija
- ☐ JAV nepriklausomybės deklaracija

- ☐ Termidoro perversmas
- ☐ Bostono arbatėlė
- ☐ Bastilijos šturmas
- ☐ Liudviko XVI giljotinavimas

- ☐ Renesansas
- ☐ Apšvieta
- ☐ Barokas
- ☐ Viduramžiai

- ☐ Gotika
- ☐ Romanika
- ☐ Klasicizmas
- ☐ Barokas

Taikau žinias ir gebėjimus

4 Išnagrinėk istorijos šaltinius.

1. Nurodyk, kuriems istorijos įvykiams skirta kiekviena karikatūra.

I

II

2. Ką simbolizuoja karikatūrų objektai?

A

B

C

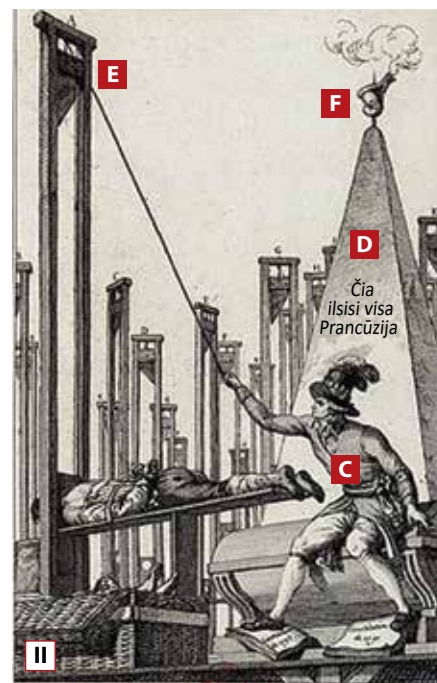
D

E

F

„Ponia Džordž Vašington. Trylika kirčių Britanijai“, 1783 m.

„Robespjeras paskutinis iš gyvųjų vykdo mirties bausmę budeliui“, 1793 m.

3. Karikatūros I pavadinime minima, kad viena moteris kitai skiria 13 kirčių. Paaiškink, ką simbolizuoja skaičius „13“.

.....

4. Paaiškink, ką norėjo pasakyti karikatūros II autorius.

.....

.....